

Ag.

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:28

ANTIKVARISK KONTROLL

Hisschakt i Kungsuddens källarvåning

RAÅ 1:1 och 2:1, fastigheten Norra Kungsladugården 1:21,
Kungs-Barkarö socken, Kungsörs kommun, Västmanland

Johnny Rönngren

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:28
ANTIKNVARISK KONTROLL

Hisschakt i Kungsuddens källarvåning

RAÅ 1:1 och 2:1, fastigheten Norra Kungsladugården 1:21,
Kungs-Barkarö socken, Kungsörs kommun, Västmanland

Johnny Rönngren

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2014 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2014:28

Författare Johnny Rönngren

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Det färdigundersökta hisschaktet i källarvåningen som endast innehöll moderna fyllmassor. Foto från öst av Johnny Rönngren.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_140001.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar.....	7
Metod och genomförande.....	7
Resultat	7
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	8
Referenser	9
Administrativa uppgifter	10
Bilagor.....	11
Bilaga 1. Schakttabell	

Hisschakt i Kungsuddens källarvåning

Figur 1. Karta över mellersta Sverige och Kungsör med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en röd cirkel.

Sammanfattning

Hembygdsföreningen i Kungsörs arbetar sedan 2007 med att göra Kungsudden tillgänglig för alla. I samband med detta har arbeten utförts för att öka tillgängligheten, bland annat genom att bygga en ramp till byggnaden (se Rönngren 2014). Under hösten 2014 planerade hembygdsföreningen att anlägga en hiss mellan entrévåningen och källarvåningen i Kungsgården. Därigenom ska även rörelsehindrade få uppleva den gamla byggnadens 1500-talsmiljö med väggar av gråsten och tunnvalv slaget i tegel.

Arkeologgruppen i Örebro AB fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län att utföra en antikvarisk kontroll i samband med anläggningsarbetet för hissen. En yta om 1,6x1,6 meter i källarvåningen behövde öppnas och grävas ned till ett djup av 0,55 meter. Eftersom man var osäker på vad som fanns under golvnivån ansåg Länsstyrelsen att arbetet krävde en arkeologs närvaro.

Inget av antikvariskt intresse påträffades under golvnivån. Under tegelgolvet fanns ett utfyllt sand- och gruslager med inslag av kolfnyk och tegelkross.

Inledning

Arkeologgruppen AB utförde på uppdrag av Länsstyrelsen i Västmanlands län en antikvarisk kontroll inom Kungs-Barkarö 1:1 och 2:1. Bakgrunden till uppdraget var att Kungsörs hembygdsförening skulle installera en hiss i källarvåningen i den byggnad som ursprungligen varit en kungsgård och idag nyttjas av hembygdsföreningen. Hissen ska öka tillgängligheten för de rörelsehindrade.

Hembygdsföreningen förvaltar sedan 2007 Kungsudden. Deras mål är att återskapa, restaurera samt förnya området. Målet är att Kungsudden ska kunna besökas av alla.

Arbetsföretaget innebar att en trappavsats byggd av tegel skulle avlägsnas för att göra plats för en hiss. I samband med detta behövde man gräva ned cirka 0,55 meter för att göra plats för hissens fundament. Detta innebar att man riskerade att stöta på rester efter byggnadskonstruktioner eller avsatta kulturlager. Därför utfördes en antikvarisk kontroll med syftet att dokumentera eventuella anläggningar och lager. Arbetet utfördes 15 september 2014 av Johnny Rönngren.

Bakgrund och kulturmiljö

Kungsörs kungsgård anlades av Gustav I Eriksson (Vasa) som erhöll gården år 1538 genom ett byte. Gården kom därefter att fungera som en populär uppehållsort för kungafamiljen. En karta över kungsgården från år 1809 visar en rektangulär gård omgiven av ett flertal byggnader (Lantmäteristyrelsens arkiv). Byggnaderna har bland annat bestått av en fogdegård, rådstuga, kungsgård, borg, kök och en

Figur 2. Karta över Kungsör med den berörda byggnaden på Kungsudden markerad. Skala 1:5 000.

fruntimmersstuga. En brand år 1822 ödelade gården som där-
efter inte byggdes upp igen. Kvar står bara fruntimmersstugan som
år 1820 flyttades till den plats där den tidigare borgen stått. De
kvarvarande husgrunderna undersöktes och rensades fram under
1920- och 30-talet i syfte att ge en bild av hur gården sett ut.

Källarvåningen består av ett flertal rum med gråstensväggar från
den ursprungliga borgen. I det västra rummet finns även ett tunnvalv
från 1500-talet bevarat, slaget i tegel. I det aktuella rummet där hissen
installerades utgörs innertaket av träreglar som troligen monterats
i samband med att fruntimmersstugan flyttades till platsen år 1820.
Golvet består av ett tegelgolv med trappavsats av tegel. Enligt uppgift
från hembygdsföreningen är avsatsen anlagd under 1940-tal.

Syfte och frågeställningar

Syftet var i första hand att skydda fornlämning från skada samt att
under vissa förutsättningar, dokumentera anläggningar och kultur-
lager.

Metod och genomförande

Arbetet utfördes i samarbete med ett snickeriföretag som fått i upp-
drag att installera hissen. Med en slagmaskin avlägsnades försiktigt
tegelstenarna sten för sten. Därefter undersöktes det underliggande
lagret av en arkeolog. Utfyllnadsmassorna skyfflades undan med
spade ned till erforderad nivå. Schaktväggarna dokumenterades med
hjälp av fotografier, profilritningar och en schaktbeskrivning gjordes.

Resultat

Undersökningen resulterade inte i att några antikvariska lämningar
påträffades. Under tegelgolvet fanns ett tjockt utfyllnadslager med
åsmaterial bestående av sand och grus. I materialet påträffades små
bitar av kol, enstaka rörben efter bland annat kalv och revben efter
mindre nötdjur. Benen utgjordes av slaktavfall, rev- och rörbenen
visade spår efter att ha blivit knäckta då benen varit färska, i syfte att
komma åt märgen. Även tegelkross påträffades bland massorna. Två
tegelstenar hade en mycket rundad och slät ovansida, vilket kan tyda
på att det nuvarande golvet ersatt ett äldre tegelgolv.

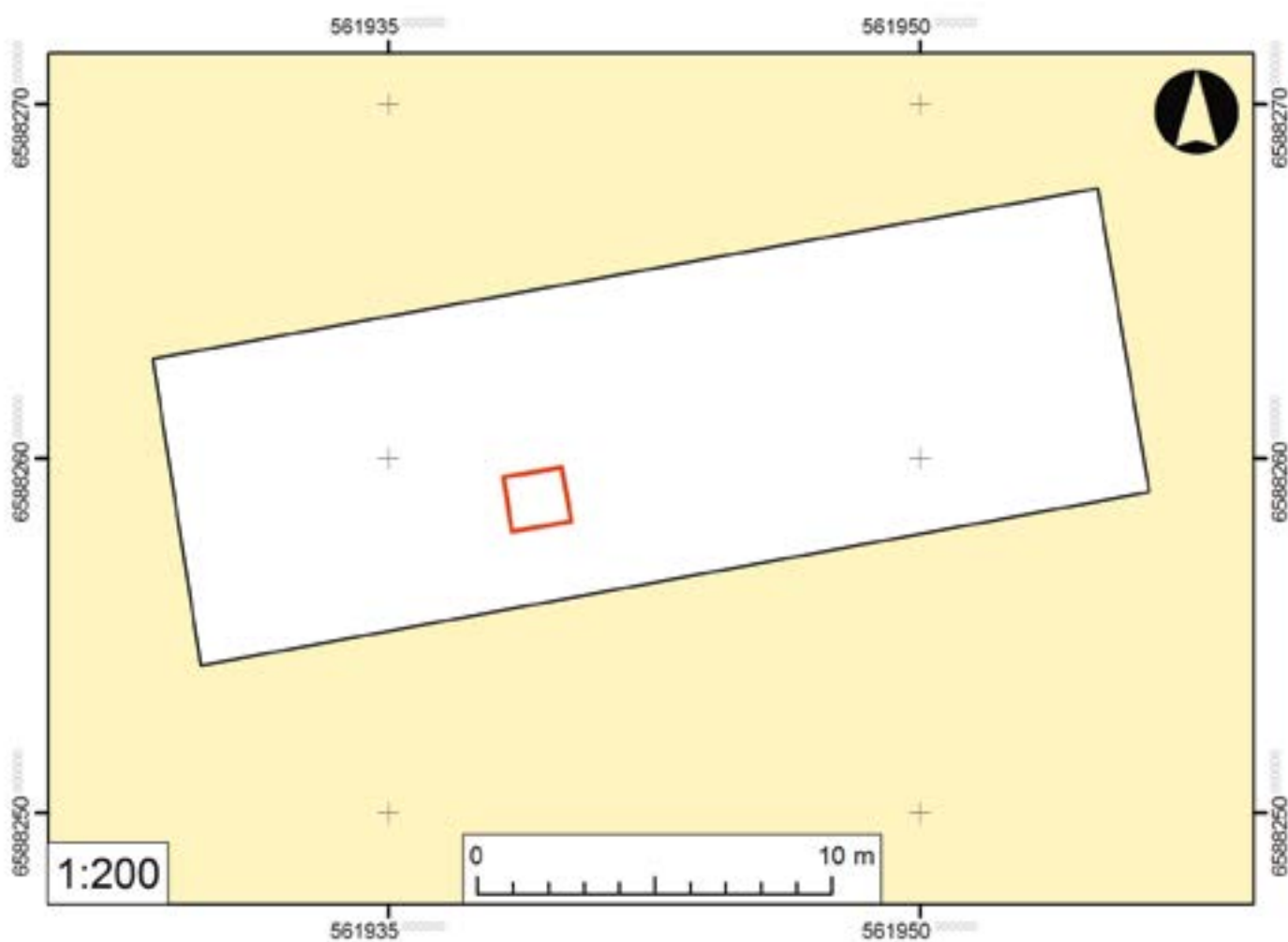
Vid undersökningen observerades i den södra profilen att det
resterande tegelgolvet vilade på en 0,15–0,2 meter tjock betong-
platta. Plattan täcker troligen hela rummet.

Sammantaget visar resultatet från undersökningen att tidigare
markarbeten i det aktuella rummet troligen förstört äldre anlägg-
ningar och lager, eller är anlagda uppå dessa.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Uppdraget var att utföra en antikvariskt kontroll genom att övervaka ett markarbete i syfte att fornlämningar inte tog skada. I de fall anläggningar påträffades skulle dessa dokumentera och, mätas in om de var av en mindre omfattning. Om inte skulle arbetet avbrytas för diskussion med Länsstyrelsen.

Den antikvariska kontrollen följde den upprättade undersökningsplanen. Inga fornlämningar skadades och inga nya upptäcktes heller. Arbetet berörde endast moderna fyllnadsmassor.

Figur 3. Plan över hissens läge i förhållande till byggnaden. Skala 1:200.

Referenser

Tryckta källor

Rönngren, J. 2014. *Handikappväg i Kungsörs Kungsgård*. Arkeologisk rapport 2013:21. Antikvarisk kontroll.

Otryckta källor

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv:

Kungs-Barkarö socken Kungsgården Norra nr 1, 1809.

Administrativa uppgifter

Landskap: Västmanland
Län: Västmanlands län
Kommun: Kungsörs kommun
Socken: Kungs-Barkarö socken
Fastighet: Norra Kungsladugården 1:21

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2014_20
Länsstyrelsens diarienummer: 431-2598-14
Projektnr: 2014_20
Fornlämningsnr: Kungs-Barkarö 1:1 och 2:1

Projektledning:
Johnny Rönngren

Personal:
Johnny Rönngren

Undersökningstid: 2014-09-15
Exploateringsyta: 2,4 m²
Undersökt yta: 2,4 m², 1,6 löpmeter
Läge: Ekonomiska kartan, blad 10G 7d NV
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

—

Digitalt arkiv:
Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:
Inga fynd omhändertogs.

Bilaga 1. Schakttabell

Nr	Storlek	Djup	Beskrivning
1	1,6x1,6 m	0,55 m	Schaktet lades på en trappavsats som skiljer källarvåningens tegelgolv och en trätrappa från entrévåningen. Trappavsatsen är liksom golvet gjort av tegel och höjer sig 0,36 meter ovanför tegelgolvet. Teglets mått är 30x7x13 cm. Under teglet fanns ett fyllnadslager bestående av grus och sand blandat med tegelkross, enstaka ben och kolfnyk. Detta talar för att fyllnadsmaterialet är blandat med ett äldre material. Vid 0,55 meters djup var fortfarande fyllnadslagret närvarande.

